

УДК 327 (477+4-191.2) : 621.6.02

**СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ
З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ***Ірина Мудрієвська*

ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
Україна, 01030, м. Київ, вул. Леонтовича, 5
e-mail: irecc@ukr.net

Актуальність питання енергетичної безпеки України набуває особливого стратегічного значення з огляду на енергетичну політику Росії, а також її рішення будувати трубопроводи для постачання енергоносіїв до Європи в обхід України.

Проблема диверсифікації джерел і маршрутів енергоносіїв, енергетичної безпеки регіону Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) останніми роками привертає до себе все більшу увагу українських аналітиків та експертів з країн Вишеградської групи (В4). Серед них варто відзначити праці Д. Науменка, М. Гончара, Я. Матвійчика, П. Куспись, Г. Шульцовой, П. Салаї, А. Дік, П. Кратохвіла й ін.

У представлений до розгляду науковій розвідці здійснено спробу проаналізувати стан і перспективи енергетичної співпраці України з країнами Вишеградської четвірки з урахуванням потенціалу регіону у цій сфері для створення надійної системи енергетичної безпеки вказаних держав.

Енергетична безпека є важливою складовою національної безпеки. Саме тому співпраця України з країнами В4 у цій царині має стратегічне значення. Найбільш оптимальний варіант інтеграції енергетичної інфраструктури України в європейський енергетичний простір пролягає через регіональну енергетичну платформу країн Вишеградської групи. Республіка Польща, Словацька Республіка, Чеська Республіка, Угорщина ефективно реалізують низку проектів, що фінансово підтримуються Європейською комісією, і передбачають зменшення ступеня залежності країн Вишеграду від російських енергоносіїв.

Згідно із загальноприйнятими світовими стандартами енергетичної безпеки, постачання енергоносіїв з одного джерела не повинно перевищувати для країни третину від необхідної їй кількості. За такої умови держава може бути енергетично незалежна. Успішною політикою у цій сфері є досвід США, які отримують енергоносії з багатьох країн світу

(понад 60).

Україна та країни В4 залежать від імпорту газу, в основному від Російської Федерації. У ЦСЄ за 2014 р. частка «Газпрому» в імпорті газу країнами Вишеградської групи виглядає наступним чином: Чехія – 64,4%, Угорщина – 100%, Польща – 84%, Словаччина – 100% [1, с. 28]. До 2012 р. він був єдиним постачальником газу в Україну.

Україна, Білорусь і країни Вишеградської групи володіють ділянками найбільших російських транзитних газопроводів до Європи з сумарною потужністю 180 млрд. куб. м/рік. Серед них Україна займає стратегічне положення з транзитним потенціалом у 142 млрд. куб. м/рік. До того ж країни В4 та Україна мають 36 підземних сховищ газу (ПСГ), здатних зберігати майже 50 млрд. куб. газу (з яких, 13 українських ПСГ загальним об'ємом близько 32 млрд. куб.) [2]. Українська газотранспортна система (ГТС) належить державній компанії «Нафтогаз України» і за своїми розмірами є друга в Європі (після російської).

Одним з головних завдань України та країн Вишеградської групи в енергетичній сфері є створення регіонального ринку газу у ЦСЄ. 31 жовтня 2012 р. міністри енергетики й економіки країн В4 підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо інтеграції вишеградського регіонального ринку газу. 16 липня 2013 р. була укладена Дорожня карта регіонального ринку газу країн Вишеградської групи, в якій зазначено і про готовність співпрацювати з Україною [3, с. 5].

У вересні 2015 р. на зустрічі високопосадовців країн В4, відповідальних за питання енергетики у м. Остраві була погоджена «Спільна Декларація Міністрів країн В4 щодо транзиту газу через Україну». У документі наголошено на важливості продовження тристороннього діалогу з метою сприяння знаходженню довгострокового рішення у російсько-українських енергетичних відносинах і підкреслена важливість забезпечення та підтримки безперервного та безпечного транзит-

ного маршруту через територію України, інвестицій в її інфраструктуру, диверсифікації джерел, постачальників і маршрутів для держав-членів ЄС і його сусідів, зокрема України [4].

Співпраці в енергетичному секторі між Україною та країнами Вишеградської групи на двосторонньому рівні приділяється значна увага. Ці відносини мають різний ступінь активності та залежать від багатьох факторів: програм енергетичного розвитку країни, наявності власних природних ресурсів, можливих варіантів постачання певних видів енергоносіїв, значення конкретного виду енергоресурсу в енергосистемі кожної з країн (газу, нафти, електроенергії – як готового продукту).

Особливо важливого значення набули українсько-словацькі міждержавні відносини в енергетичній сфері. Україна та Словаччина займають унікальне положення на Східноєвропейському газовому мультиконекторі, тому їх співпраця у цій сфері має загальноєвропейське значення. Необхідною справою для взаємодії між двома країнами мало б стати напруження пропозицій для створення ефективного механізму системи запобігання газовим кризам (які мали місце у 2006 та 2009 рр.). У МЗС Словацької Республіки енергетику вважають ключовим питанням у відносинах з Україною [5].

Не лише Словаччина залежить від України, як від транзитера енергоресурсів, але і навпаки. З 15 травня 2013 р. Україна розпочала імпорту газу зі Словацької Республіки у тестовому режимі. Словаччина має найбільший коридор для постачання газу з Європи в Україну. З березня 2013 р. Україна розпочала реверсні поставки газу з Європи через територію Угорщини та Польщі.

28 квітня 2014 р. у Братиславі оператори ГТС України (ПАТ «Укртрансгаз») і Словацької Республіки («Eustream a.s.») підписали Меморандум щодо реверсних поставок природного газу (підписання відбулося у присутності президента Європейської комісії Жозе Мануеля Баррозу). Документ передбачає проведення заходів для реалізації реверсу за двома варіантами. Перший варіант («малий реверс») передбачає забезпечення фізичних реверсних поставок зі Словаччини в Україну до 22 млн. куб. м на добу. Другий варіант («великий реверс») можливий за умови проведення консультацій та юридичних дій. У такому варіанті обсяг реверсу газу може становити до 30 млрд. куб. м на рік [6].

З 16 серпня 2014 р. ПАТ «Укртрансгаз» спі-

льно з «Eustream a.s.» розпочав тестові поставки природного газу зі сторони Словаччини. У 2014 р. важливою подією стала введення в експлуатацію станції «Будінце» (село Кошицького краю у Словаччині), що розширило технічні можливості словацьких поставок газу в Україну. Слід зазначити, що і найбільша компресорна (газорозподільна) станція ЄС розташована на кордоні саме Словаччини й України у м. Великі Капушани (Східна Словаччина) [7, с. 6-8].

Станом на сьогодні, з країн Європи у напрямку України технічна можливість прийому природного газу через Словаччину складає до 14,5 млрд. м³, Угорщину – до 5,4 млрд. м³ та Польщу – до 1,5 млрд. м³ на рік. За 2014 р. на територію України надійшло 5 015,6 млн. м³ природного газу зі сторони Словаччини (3 553,7 млн. м³), Польщі (876,3 млн. м³) та Угорщини (585,6 млн. м³). Загальний обсяг використання природного газу у 2014 р. Україною склав 42,64 млрд. м³ (імпорту – 19,5 млрд. м³, з яких 14,4 млрд. м³ російського газу) [8; 9].

У процесі співробітництва увага української та словацької сторін також звернута на пошуки можливостей упровадження Системи енергоменеджменту й оптимізації енергоспоживаючих систем, ефективного використання енергоресурсів у генерації та зменшенні втрат в енергосистемах.

Слід зазначити, що співпраця в енергетичній сфері між нашими країнами відбувається й у рамках взаємодії науково-дослідних центрів. Так, важливого значення набув проєкт «Розбудова спроможностей для реформи енергетичного сектору в Україні», який реалізується спільно з Центром глобалістики «Стратегія XXI» (Україна) та Дослідницьким Центром Словацької асоціації зовнішньої політики (Research Center of the Slovak Foreign Policy Association) за фінансової підтримки: Вишеградського Фонду та Slovak Aid (Словацька Допомога). Проєкт покликаний сприяти обміну досвідом між словацькими й українськими партнерами у сфері реформування енергетичного сектору з особливою увагою до вдосконалення енергоефективності та використання відновлювальних видів енергії, досвід імплементції відповідного законодавства та програм ЄС, їх інтеграцію у національне законодавство та політику, а також ознайомлення з кращими практиками й успішними проєктами на місцях [9].

У цілому Братислава є природним союзником Києва в енергетичних проєктах. Черго-

вими доказами цього стала готовність підписати разом з Болгарією, Румунією, Угорщиною меморандуму про будівництво газопроводу Eastring від словацько-українського до болгарсько-турецького кордону, який можна використовувати в аверсному та реверсному напрямках, а також збільшення з 1 березня 2015 р. реверсу газу зі Словаччини до 14,5 млрд. куб., який складає біля третини потреб українського ринку [10].

Показником стійкості відносин України та Республіки Польща у сфері газової політики став проект газопроводу Ямал – Європа 2. У квітні 2013 р. «Газпром» і компанія «Європол Газ» підписали меморандум про взаєморозуміння щодо проекту Ямал – Європа 2. Цей газопровід, якщо буде збудований, пройде в обхід території України. Підписання меморандуму викликало скандал у Польщі. Офіційна реакція польського уряду пішла врозріз з корпоративними домовленостями і це стало свідченням унеможливлення використання енергетичного важеля тиску та зміцнення політичних позицій Польщі за допомогою ЄС [11].

Перспективним українсько-польським проектом є будівництво інтерконектора Україна – Польща. Україна хоче приєднати свою ГТС до європейського газового коридору «Північ-Південь» через будівництво цього інтерконектора.

Коридор «Північ – Південь», який будують у Польщі, дасть можливість перекачувати скраплений газ, що доставляється до Польщі через газопорт у Свіноуйсьце до інших країн – України, Чехії, Словаччини. У грудні 2014 р. Польща у новому газопорту у Свіноуйсьце прийняла перший танкер зі скрапленим природним газом із Катару. Планується, що такі рейси стануть регулярними. Проект частково фінансується ЄС. Завершення робіт заплановано на кінець 2018 р.

Метою інтерконектора Україна – Польща є збільшення обсягів імпорту газу в Україну з Європи через Польщу, а також забезпечення можливості зберігання європейського газу у підземних сховищах газу України та його подачі споживачам Європи. Передбачається, що газопровід буде працювати в аверсному, так і в реверсному режимі. Країни Європи могли б спільно використовувати підземні газові сховища в Україні як компенсаційні потужності у пікові періоди споживання газу. Приєднання ГТС країн ЦСЄ до західної частини української ГТС може забезпечити закачування в українські ПСГ до 15 млрд. куб. м природного газу

для іноземних власників, що у свою чергу надасть можливість здійснювати координацію розвитку газової інфраструктури у регіоні та сприятиме створенню на базі підземних сховищ газового хабу [12].

Енергетика Угорщини найбільш залежна від газу і ця країна має найвищу частку споживання населенням газу серед чотирьох країн В 4. Це одна із причин того, що Угорщина відстоює власні енергетичні інтереси, незважаючи на те чи співпадають вони з інтересами України. Більше того Угорщина підтримує тісні відносини з Російською Федерацією, що не завжди позитивно позначається на відносинах з нашою країною. Наприклад, Угорщина підтримувала реалізацію проектів нових газопроводів «NABUCCO» (підтримували країни Вишеградської групи, ЄС), «Південний потік», які проходять в обхід території України. Угорщина має свій інтерес у збільшенні обсягів російського газу у власних сховищах. Звичайно, не останню роль у цьому відіграли українсько-російські газові конфлікти, порушення постачання Україною газу в Європу.

Однак підготовка до будівництва газопроводу Eastring, що з'єднає Україну з Туреччиною через територію Словаччини, Угорщини, Румунії та Болгарії свідчить про погодження угорською стороною своїх інтересів з інтересами регіону у питаннях диверсифікації джерел і шляхів постачання енергоресурсів. Запуск трубопроводу заплановано на 2018 р.

Варто зауважити, що енергетика Угорщини залежна від Росії не лише через імпорт російського газу та нафти, але й через наявність спільних проектів в ядерній галузі. Так у 2014 р. Російська Федерація й Угорщина підписали документи на будівництво п'ятого та шостого блоків АЕС «Пакш» (єдина діюча АЕС Угорщини). Росія має намір надати Угорщині кредит до 10 мільярдів євро на цей проект. У березні 2015 р. Єврокомісія заблокувала проект «Пакш-2», але через півроку повідомила уряд Угорщини, що даний проект відповідає технічним та екологічним вимогам Євросоюзу.

Україна також пропонує свої послуги угорській стороні у сфері ядерної енергетики. Зокрема, ПАТ «Турбоатом» уклав два контракти з АЕС Пакш у 2015 р. Згідно з першим ПАТ «Турбоатом» здійснить модернізацію восьми турбін на всіх чотирьох блоках АЕС Пакш. Дана модернізація спрямована на приріст потужності, збільшення міжремонт-

ного періоду та терміну служби турбін. Інший контракт передбачає поставку інших деталей для блоку № 2 АЕС Пакш [13].

Таким чином, для посилення енергетичної безпеки у регіоні Центрально-Східної Європи для України та країн Вишеградської групи стане доцільним координування своїх національних енергетичних політик з урахуванням енергетичних цілей ЄС на наступні десятиліття. Безпека поставок ЦСЄ посилиться від взаємозв'язку з українською ГТС і доступу європейських трейдерів газу до українських ПСЗ. Спільне координування великих інфраструктурних проєктів (інтерконекторів) національними компаніями країн В4 та України дасть можливість спільно лобювати залучення фінансування з боку ЄС. Необхідною залишається диверсифікація постачальників, збільшення імпорту зрідженого природного газу. Всі перелічені заходи дозволять створити регіональний спотовий ринок з регіональними хабами й інтерконекторами. Краще поєднання трубопроводів також принесе користь видобутку нетрадиційного газу [14].

Україні необхідно посилити іноземний корпоративний інтерес до своєї ГТС. Зазначимо, що Угорщина має фінансово заможні компанії, які займаються будівництвом і модернізацією потужних енергомаршрутів, які можуть взяти участь у модернізації української ГТС. Однак у цьому не зацікавлена Російська Федерація, що відображається на позиції Угорщини, тому Україні потрібно враховувати цей факт. Від української сторони необхідним є розробка відповідних проєктів (забезпечення ясності відносно використання мережі, частина якої не задіяна), проведення конкурсу на тендер серед інвесторів.

Співробітництво у сфері енергетики займає чільне місце також і в системі двосторонніх українсько-чеських відносин. Інструментом взаємодії двох держав у цьому напрямі є українсько-чеська Робоча група з питань енергетики (останнє засідання відбулося 4 листопада 2015 р.).

Сторони намагаються приділяти увагу різним напрямам енергетичної співпраці, зокрема нафтовій сфері, галузі ядерної енергетики, атомної промисловості, питанням енергоефективності й енергозбереження, розвитку відновлювальних джерел енергії та використанні альтернативних видів палива. З перелічених вище напрямів слід відзначити злагоджену роботу нафтотранспортних підприємств України та Чеської Республіки у забез-

печенні надійного та безперебійного транспортування нафти системою «Дружба» у напрямку чеських нафтопереробних підприємств [15].

Окрема увага сторін приділена співпраці України та Чехії з питань підвищення ядерної безпеки, ефективного управління кризовими ситуаціями, продовженню проєктного терміну служби АЕС, збільшенню виробництва електроенергії атомними енергоблоками, а також надання послуг з інженерної та конструкторської підтримки експлуатації реакторних установок українських АЕС з ВВЕР (Водо-Водяний Енергетичний Реактор).

Для України корисним є перейняття чеського досвіду щодо підвищення теплової й електричної потужності атомних енергоблоків, проєктування ядерних установок і будівництва нових енергоблоків, проєктування та будівництва енергозберігаючих житлових будинків за чеськими технологіями. Перспективним напрямом також є співпраця двох країн у напрямі впровадження в Україні новітніх технологій та обладнання для виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії, зокрема, гідроенергії (малі ГЕС), енергії сонця, вітру, біомаси та низькопотенційної енергії доквілля із застосуванням теплових насосів [16].

Одним із масштабних проєктів співробітництва в ядерній енергетиці між Україною та Чеською Республікою може стати участь чеської компанії Skoda у добудові 3-го і 4-го енергоблоків Хмельницької АЕС.

Україна планує до 2020 р. завершити будівництво двох енергоблоків на ХАЕС, фундамент яких було закладено ще за часів СРСР. У 2008 р. переможцем міжнародного конкурсу з вибору типу реакторної установки для будівництва 3-го і 4-го енергоблоків ХАЕС стала російська компанія «Атомбудекспорт». Проте у 2015 р. Верховна Рада денонсувала угоду про добудову зазначеної АЕС з Російською Федерацією через відсутність з боку останньої якихось зрушень у реалізації цього проєкту.

Замінити «Росатом» у реалізації проєкту добудови енергоблоків на Хмельницькій АЕС може чеська Skoda. Чеська сторона заявила про готовність брати участь у проєкті шляхом виробництва двох комплектів реакторних установок [17; 18].

На початку 2016 р. під час засідання Комітету з питань паливно-енергетичного комплексу Верховної Ради міністр енергетики та вугільної промисловості В. Демчишин заявив,

що добудови ХАЕС найближчим часом не буде, тому що необхідно отримати додаткову інформацію від експертів про доцільність реалізації проекту на існуючих конструкціях, які були зведені ще у радянський час.

У ХХ-ХХІ ст. нафта стала одним із засобів реалізації національних інтересів, способом економічного та політичного тиску.

Російська частка в імпорті нафти країн Вишеградської групи значна. Так, Польща, Угорщина імпортує майже 90% своєї сирової нафти з Росії, а Словаччина понад 90%. Найменш залежна від російської нафти – Чеська Республіка – 65%.

Домінування російської нафти існує в українських нафтотранспортних і нафтопереробних системах. Хоча в останні роки Україна зменшила імпорт нафти. Згідно даних Міністерства енергетики та вугільної промисловості України за січень-лютий 2012 р. частка російської імпортованої нафти у загальному обсязі українського використання склала 57,6% [19], але це, у свою чергу, призводить до збільшення імпорту вже готових нафтопродуктів.

Україна має розвинуту систему транспортування та переробки нафти. ПАТ «Укртранснафта» – оператор системи магістральних нафтопроводів, другий за величиною в Європі. Через українську територію проходить південна гілка нафтопроводу «Дружба» для транзиту російської нафти у напрямку Словаччини, Чехії, Угорщини.

Важливою для України є участь в Євро-Азійському нафтотранспортному коридорі, зокрема співпраця України та Республіки Польща у рамках побудови трубопроводу Одеса-Броди-Гданськ з метою транспортування в Європу каспійської нафти (будівництво розпочалося у 90-і рр. ХХ ст.). Нафтопровід Одеса-Броди Україна завершила споруджувати 2001 р. Наступна частина проекту має бути побудована через територію України та Польщі до м. Плоцьк, потім до м. Гданська, що є одним з найбільших енергетичних проектів у ЦСЄ для транспортування енергоносіїв без участі Росії. Однак за 13 років свого існування трубопровід Одеса-Броди працював лише у реверсному режимі для постачання нафти російських компаній до Середземномор'я 2005-2010 рр. та упродовж 2010-2011 рр. до Білорусі.

Після запуску другої гілки Балтійської трубопроводної системи у 2012 р. лише нафтопровід Одеса-Броди-Гданськ може гарантувати

енергетичний баланс у Балто-Чорноморському регіоні, а також посилити інтеграцію у регіоні ЦСЄ [20]. Однією з головних перешкод, які стримують добудову трубопроводу, є відсутність міждержавної угоди між країнами, компанії яких є співвласниками Міжнародного трубопроводного підприємства «Сарматія» (Україна, Польща, Азербайджан, Грузія, Литва).

28 березня 2013 р. прийнято рішення про будівництво нафтового терміналу у Гданську. Підписання контракту щодо будівництва споруди свідчить про орієнтацію Польщі на постачання нафти не з південного сходу, а з моря і цим самим позбавляє шансів реалізації продовження нафтопроводу «Одеса-Броди» територією Польщі [21]. Через рік у березні 2014 р. посол Республіки Польща в Україні Г. Литвин зазначив, що польська сторона готова повернутися до розвитку проекту «Одеса-Броди-Гданськ», але лише на комерційній ініціативі (без державного фінансування) за умови гарантій поставок необхідних обсягів нафти [22].

У зв'язку з подіями в Україні останніх років знайти інвесторів для добудови нафтопроводу майже нереально.

Головною перевагою нафтопроводу Одеса-Броди, як ключової ланки ЄАНТК, є те, що він вже збудований і здатен у найкоротший термін розпочати транспортування каспійської нафти до ринків країн ЄС повз завантажені Турецькі протоки. Трубопровід здатен забезпечити поставки на два західноукраїнські НПЗ (нафтопереробний завод) та НПЗ країн Центральної та Західної Європи більш якісної, порівняно з російською, нафти. Більше того, існують потенційні можливості розширення нафтопроводу Одеса-Броди за напрямками до Словаччини та Чехії (далі до Австрії та Німеччини): Броди-Швехат і Броди-Кралупи-Інгольштадт-Карлсруе [23].

Проект може бути актуальним і конкурентоспроможним лише при умові отримання гарантій на постачання сировини від нафтових компаній, які працюють на Каспії, при чому не лише Азербайджану, але і Казахстану (володіє найбільшими нафтовими запасами Каспійського регіону), оскільки азербайджанської нафти недостатньо у потрібній кількості для заповнення нафтопроводу. Першочерговою необхідністю залишається стабілізація ситуації в акваторії Чорного моря, оскільки жодна компанія не погодиться відправляти танкери з нафтою у зону конфлікту та нестабільності.

Проте у 2016 р. керівництво МТП «Сарматія» заявило, що очікує у 2017 р. отримати дозвіл на будівництво нафтопроводу Броди-Плоцьк (Адамова Застава), а до цього часу підприємство має намір вирішити питання з інвесторами. Лише на реалізацію першого етапу проекту знадобиться близько 500 млн. євро.

Чільне місце в енергетичному співробітництві займає експорт української електроенергії у країни Вишеградської групи. Найбільшим імпортером серед чотирьох країн є Угорщина. Однак з кожним роком відбувається скорочення експорту української електроенергії у країни Вишеграду. В цілому у 2014 р. Україна експортувала електроенергію на 487,186 млн. доларів, що на 16% менше, ніж у 2013 р. За даними Державної фіскальної служби, до Угорщини у 2014 р. була поставлена електроенергія на суму 229,673 млн. доларів, до інших країн (Польща, Словаччина і Румунія) на 41,994 млн. доларів [24].

У 2015 р. скорочення експорту електроенергії продовжувалося. Так, постачання електроенергії з Бурштинської ТЕС у напрямку Угорщини, Словаччини та Румунії за минулий рік знизилося на 16,1% порівняно з 2014 р. Постачання електроенергії до Польщі скоротилися у 10,3 рази. За даними Державної фіскальної служби, Україна у 2015 р. до Угорщини було поставлено електроенергії на суму 144,907 млн. доларів, Польщу на 2,722 млн. доларів [25].

Незважаючи на зменшення обсягів експорту електроенергії Україна все одно має у цій сфері значний потенціал. Більше того, існують проекти оновлення електричних ліній для збільшення можливостей поставок електроенергії до країн Вишеграду. Так, у 2016 р. Україна подала шість проектів у список пріоритетів Енергоспівтовариства, які, у разі їх затвердження, зможуть отримати фінансову допомогу ЄС. До списку входять проекти, пов'язані з країнами Вишеградської групи:

- включення високовольтної лінії 750 кВ Хмельницької АЕС – Жешув (Польща) зі спорудженням зв'язку постійного струму;

- реконструкція високовольтної лінії 400 кВ Мукачєво-Великі Капушани (Словаччина). Цей проект також знаходиться на стадії розгляду у Міністерстві економіки Словацької Республіки. Профільне міністерство Словаччини наголошує, що реалізація цього проекту, у першу чергу, залежить від позиції України

та словацька сторона планує завершити його після 2025 р. [26, с. 76]

- будівництво газопроводу-інтерконектора Україна-Польща;

- будівництво нафтопроводу Броди-Адамова Застава (Польща).

Підсумовуючи, зазначимо, що Україна та країни В4 зацікавлені у продовженні системного діалогу по всіх питаннях енергетичної безпеки, тому, вважаємо, що було б корисним Міністерству енергетики та вугільної промисловості України організувати постійний діалог з відповідними відомствами країн Вишеградської групи з метою максимального розширення співробітництва в енергетичній сфері. Нагальною потребою є участь української сторони у Робочих групах В4 з енергетики та Форумів В4 з інтеграції газового ринку.

За нашим баченням, головними перспективними напрямками співпраці України з країнами Вишеградської четвірки в енергетичній галузі є: 1) транспортування та збереження енергоносіїв (нафти і газу); 2) участь країн В4 (інвестиційна, експертно-технічна) у модернізації української ГТС; 3) збільшення обсягів транспортування української електроенергії в Угорщину, Польщу, Словаччину; 4) розвиток співпраці в ядерній енергетиці; 5) розробка спільних проектів з пошуку альтернативних видів енергії.

Вважаємо, що забезпечення енергетичної безпеки у регіоні Центрально-Східної Європи має стати об'єднуючим фактором у відносинах України з країнами Вишеградської групи і це можливо реалізувати через спільні проекти у різних галузях енергетики, побудові більш ліквідного, конкурентного газового ринку. Одним з ключових моментів у цьому напрямі є диверсифікація джерел і маршрутів постачання енергоресурсів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. BP Statistical Review of World Energy. June 2015 [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2015/bp-statistical-review-of-world-energy-2015-full-report.pdf>
2. Енергетична безпека в Центральній та Східній Європі: в пошуках єдиного підходу / А. Дік, Д. Науменко, П. Салаї, Г. Шульцова; за ред. І. Коссе; Central European Policy Institute, EUROPEUM Institute for European Policy, Hungarian Institute of International Affairs, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – К.: [б.в.], 2013. – С. 24.
3. Road Map towards a Regional Gas Market among the V4 Countries [Electronic resource] // Visegrad Group. – Mode of access: <http://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=212>
4. Joint Declaration of Visegrad Group Ministers on Gas Transit Through Ukraine // Visegrad Group. – Mode of access: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2015/joint-declaration-of>
5. Annual Report Ministry of Foreign Affairs of the Slovak

Republic Foreign Policy in 2010 // Ministry of Foreign Affairs of the Slovak Republic. – Bratislava: AEPRESS, 2011. – P. 13.

6. Відбулося підписання Меморандуму про взаєморозуміння між ПАТ «Укртрансгаз» і «Eustream a.s.» [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=244932470&cat_id=244895180.

7. Annual Report 2014 // Eustream. Slovak Gas TSO. – Mode of access: http://www.eustream.sk/en_company-eustream

8. Звіт за 2015 рік за результатами проведення моніторингу безпеки постачання природного газу [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50377>

9. Словацька сторона підтримує співпрацю з Україною з питань енергетичної безпеки та ефективного використання енергоресурсів [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245091048&cat_id=35109

10. Лендшел М. Україна та Вишеградська четвірка: стан і перспективи розвитку відносин. Аналітична записка / Мирослава Лендшел [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uz.niss.gov.ua/articles/555/>

11. Енергетична політика країн-членів ЄС: інтереси та цінності / І. Пресняков, І. Озимок, Н. Новак; за ред. М. Гончара; Український інститут публічної політики. – К.: [б.в.], 2013. – С. 13.

12. Україна хоче увійти в європейський коридор «Північ-Південь» через інтерконнектор з Польщею, – «Укртрансгаз» [Електронний ресурс] // РБК-Україна – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraine-hochet-voyti-evropeyskiy-koridor-1438684933.html>

13. На ПАТ «Турбоатом» відбулося приймання устаткування для АЕС Пакш (Угорщина) [Електронний ресурс] // ПАТ «Турбоатом». – Режим доступу: <http://www.turboatom.com.ua/press/news/4427.html>

14. Енергетична безпека в Центральній та Східній Європі: в пошуках єдиного підходу... – С. 28-32.

15. Україна та Чехія підписали спільний протокол про співпрацю у сфері енергетики [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245055384&cat_id=35109

45055384&cat_id=35109

16. Там само.

17. «Енергоатом» хоче будувати енергоблоки Хмельницької АЕС спільно з чеською Skoda [Електронний ресурс] // УНІАН. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/energetics/1069822-energoatom-hoche-buduvati-energobloki-hmelnitskoji-aes-spilno-z-cheskoju-skoda.html>

18. Чеська Skoda готова взяти участь у добудові енергоблоків Хмельницької АЕС [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. Україна. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/cheska-skoda-gotova-vzyati-uchast-u-dobudovi-energoblokov-hmelnickoyi-aes-190924_.html

19. Інформаційна довідка про основні показники розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу України за лютий та 2 місяці 2012 року [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=219090&cat_id=35081

20. Бояківський Л.С. Енергетичний проект «Одеса-Броди-Гданськ» як чинник політичної та економічної стабільності Центрально-Східної Європи / Л.С. Бояківський // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 67-76. – С. 73.

21. Енергетична політика країн-членів ЄС: інтереси та... – С. 71.

22. Польща готова повернутися до проекту нафтопроводу «Одеса-Броди-Гданськ» [Електронний ресурс] // Центр досліджень енергетики. – Режим доступу: <http://eircenter.com/news/polshha-gotova-povernutisya-do-proektunaftoprovodu-odesa-brodi-gdansk/>

23. Диверсифікація поставок нафти до України: актуальність, проблеми, шляхи їх вирішення // Національна безпека і оборона / Центр Разумкова. – 2009. – № 6. – С. 29, 36-37.

24. Україна відновила експорт електроенергії, перекинувши витрати на імпорт електроенергії з РФ [Електронний ресурс] // «Дзеркало тижня. Україна». – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/ukrayina-vidnovila-eksport-elektoenergiyi-perekivshi-vitrati-na-import-elektoenergiyi-z-rf-163893_.html

25. Україна скоротила експорт електроенергії на 55% [Електронний ресурс] // Економічна правда. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2016/01/22/577863/>

26. New version Energy Policy of the Slovak Republic [Електронний ресурс] // Ministry of Economy of the Slovak Republic. – Mode of access : <http://www.economy.gov.sk/home/126312s>

Мудрієвська Ірина Стан і перспективи співробітництва України з країнами Вишеградської групи в енергетичній сфері

У статті висвітлено сучасний стан взаємовідносин України з країнами Вишеградської четвірки в енергетичній сфері. Показано значення російських енергоносіїв для України та країн Вишеграду. Акцентується увага на можливостях будівництва нових трубопроводів, реверса газу в Україну, створення регіонального ринку газу. Наголошується на особливому значенні спільних проектів у ядерній галузі, електроенергетиці та нафтовому секторі. Сформульовано пріоритети, запропоновано варіанти оптимізації подальшої співпраці.

Ключові слова: Україна, країни Вишеградської групи, регіональний ринок газу, трубопровід, нафта, ядерна енергетика, електроенергія

Мудриевская Ирина Состояние и перспективы сотрудничества Украины со странами Вышеградской группы в энергетической сфере

В статье освещено современное состояние взаимоотношений Украины со странами Вышеградской четверки в энергетической сфере. Показано значения энергоносителей для Украины и стран Вышеграда. Акцентируется внимание на возможностях строительства новых трубопроводов, реверса газа в Украину, создания регионального рынка газа. Отмечается особое значение совместных проектов в ядерной отрасли, электроэнергетике и нефтяном секторе. Сформулированы приоритеты, предложены варианты оптимизации дальнейшего сотрудничества.

Ключевые слова: Украина, страны Вышеградской группы, региональный рынок газа, трубопровод, нефть, ядерная энергетика, электроэнергия

Mudriievska Iryna The condition and prospects of the cooperation between Ukraine and the Visegrad Group countries in an energy sector

The article highlights the current state of Ukraine's relations with the Visegrad Four countries in an energy sector. It is indicated the meaning of Russian energy sources for Ukraine and the Visegrad Group countries. The attention is focused on possibilities of a construction of new pipelines, a reverse of gas to Ukraine. It is emphasized the importance of creating a regional gas market. It is explained the cooperation in a gas sphere between Ukraine and the Visegrad Group countries at the bilateral level. Ukrainian-Slovak

bilateral relations have especially important meaning in this direction.

It is accentuated on the significance of joint projects in the nuclear industry. It is indicated on the export of Ukrainian electricity to the Visegrad Group countries. It is emphasized that in the XX-XXI century oil has become a method of realization of national interests. It is indicated that important for Ukraine is to participate in the Euro-Asian oil transportation corridor:

It is formulated priorities, outlined perspective directions, proposed ways for optimization of future cooperation.

Ensuring energy security in the region of Central and Eastern Europe would become a united factor in relations between Ukraine and the Visegrad Group countries. One of the key points in this direction is the diversification of sources and routes of energy supply.

Keywords: *Ukraine, the Visegrad Group countries, regional gas market, pipeline, oil, nuclear energy, electricity*

Рецензенти:

Кринко Є.Ф., д.і.н., професор

Шкляж Й.М., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 12.06.2016 р.